

15.9.2023

Diaarinumero
H 319/23

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriön lausuntopyyntö 4.9.2023, VN 3517/2023 ja VN/3517/2023-OM-15

TÄYDENTÄVÄ LAUSUNTOPYYNTÖ HALLITUKSEN ESITYSLUONNOKSESTA TIETOSUOJALAIN JA RIKOSASIOIDEN TIETOSUOJALAIN MUUTTAMISESTA

LAUSUNTO

Oikeusministeriö on pyytänyt korkeimmalta hallinto-oikeudelta lausuntoa otsikossa mainitusta hallituksen esitysluonnoksesta.

Korkein hallinto-oikeus on antanut asiasta aikaisemmin lausuntonsa 3.7.2023 (korkeimman hallinto-oikeuden diaarinumero H 273/23). Korkein hallinto-oikeus lausuu myös tällä kertaa niistä säännösehdoista, jotka koskevat rekisteröidyn oikeussuojan täydentämisestä tilanteessa, jossa rekisteröity ei ole saanut ilmoitusta asiansa etenemisestä tai ratkaisusta. Säännökset tästä sisältyvät tietosuojalakiin ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettuun lakiin.

Jäljempänä lausunnossa käsitellään vain tietosuojalakiin ehdotettuja muutoksia, koska muutokset ovat lähes samansisältöiset (ks. kuitenkin L henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain muuttamisesta 57.1 §, jonka mukaan tietosuojavaltuutetun on määräajassa ilmoitettava vireillepanijalle myös, jos asian käsittely viivästyy tarvittavasta lisäselvityksestä tai muusta syyistä johtuen).

Tietosuojalain muutoksista

Hallituksen esitysluonnoksessa on tehty eräitä muutoksia suhteessa aikaisemmin lausunnolla olleeseen luonnokseen. Muutokset koskevat seuraavia seikkoja:

- Tietosuojalain 21.3 §:n mukaan tietosuojavaltuutetun olisi käsiteltävä tietosuojaasetuksen 77 artiklan nojalla vireille tullut kanteluasia kolmen kuukauden kuluessa sen vireilletulosta. Jos asia ei ole käsiteltävissä tässä määräajassa, tietosuojavaltuutetun olisi ilmoitettava rekisteröidylle samassa määräajassa arvio päätöksen antamisajankohdasta.

Korkeimman hallinto-oikeuden henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvät tiedot ovat saatavilla www.kho.fi
Uppgifter gällande behandlingen av personuppgifter i högsta förvaltningsdomstolen och dataskydd finns tillgängliga på www.hfd.fi

Hallituksen esityksen perusteluista käy ilmi, että tämä määräaika ei ole sitova eikä koske kaikkia kantelutyyppejä asioita.

- Tietosuojalain 21.4 momentin mukaan, jos tietosuojavaltuutettu laiminlyö 3 momentissa tarkoitetun määräajan noudattamisen, rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus hallinto-oikeudelle. Momentin mukaan valitus on mahdollista tehdä niin kauan kuin laiminlyönti ei ole päättynyt. Valituksen katsotaan tässä tapauksessa kohdistuvan päätökseen asian tutkimatta jättämisestä.
- Laista poistettaisiin valituskielto korkeimpaan hallinto-oikeuteen päätöksestä, joka koskee hallinto-oikeuden antamaa päätöstä viivästyksessä.

Hallituksen esitysluonnoksen yleisperusteluissa todetaan oikeussuojakeinon käyttöalasta ensinnäkin, että siinä olisi kysymys tietosuojavaltuutetun passiivisuustilanteista eli siitä, että tietosuojalainsäädännössä edellytetyt ratkaisu tai muut asian käsittelytoimenpiteet puuttuvat kokonaan ”ts. asiaa ei ole otettu käsiteltäväksi” (s. 21). Asian vireillepanotavan muutosta – hakemuksen sijasta valitus – perustellaan sillä, että valituksena käsiteltävä asia olisi helpommin erottuva suhteessa ylimpien laillisuusvalvojen toimivaltaan, eikä päällekkäistä saman asian käsittelyä tapahtuisi tuomioistuimessa ja laillisuusvalvonnassa.

Yleisperusteluissa todetaan myös, että kun valituksen kohteena olisi ”tutkimatta jättämistä koskeva päätös”, hallinto-oikeuden ratkaisu voisi olla asian palauttaminen tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi, ”jos tutkittavaksi ottamisen edellytysten arvioidaan täyttyneen”.

Korkein hallinto-oikeus huomauttaa, että eräissä EU-oikeudellisissa yhteyksissä erikseen säädetyn päätöksenteon määräajan ylittyessä viranomaisen päätös presumoidaan laissa joko hakemuksen hylkääväksi tai hakemuksen hyväksyväksi päätökseksi. Missään aikaisemmassa yhteydessä ei ole tehty presumptiota, että kysymys olisi kantelun (siis hakemustyyppisen asian) tutkimatta jättämisestä.

Valitus voi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesti kohdistua asiassa annettuun ratkaisuun, joka voi olla asian tutkimatta jättäminen prosessuaalisista syistä tai asian aineellinen ratkaiseminen tai näiden yhdistelmä. Normaalitytilanteessa valituksen johdosta asia voidaan palauttaa viranomaiselle uudelleen käsiteltäväksi, jos joko tutkimatta jättäminen tai asian ratkaiseminen perustuu lainvastaiseen tulkintaan. Nyt käsillä olevassa tilanteessa asia on jo vireillä tietosuojavaltuutetun toimistossa, joten asian sinne palauttaminen vaikuttaa oudohkolta ratkaisulta.

Laissa ei myöskään säädettäisi mistään hallinto-oikeudelle kuuluvasta päätöksenteon tehostamistoimivallasta eikä uuden määräajan asettamisesta päätöksenteolle. Esitysluonnoksesta on poistettu tietosuojalain 21 §:n 4 momentin säännös, jonka hallinto-oikeus voi asettaa määräajan, jonka kuluessa tietosuojavaltuutetun on ilmoitettava rekisteröidylle asian etenemisestä tai ratkaisusta. Valituksen hyväksyminen merkitsisi siten vain sen toteamista, että tietosuojavaltuutettu ei ole ryhtynyt tietosuojalainsäädännön edellyttämiin käsittelytoimenpiteisiin. Koska hallinto-oikeudella ei annettaisi toimivaltuuksia varmistaa, että rekisteröidyn oikeudet toteutuvat viime kädessä myös viranomaisen passiivisuustilanteessa, korkein hallinto-oikeus katsoo, että sääntely ei täytä tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan mukaiselle tehokkaalle oikeussuojakeinolle asetettavia vaatimuksia. Sillä, että oikeussuojakeino on otsikoitu valitukseksi, ei ole tämän arvion kannalta merkitystä.

Mainituista syistä korkein hallinto-oikeus pitää hallituksen esitysluonnoksessa esitettyä viivästyneen asian käsittelyn saattamista hallinto-oikeuden käsittelyyn edelleen epäonnistuneena ja prosessuaaliselta laadultaan vielä vähemmän osuvana kuin alkuperäistä

ehdotusta. Myös kaavailun oikeussuojakeinon tehokkuuden näkökulmasta sääntelyä voidaan pitää epäonnistuneena. Ainoa, merkitykseltään vähäinen parannus on se, että asian käsittelyn viivästymiselle ja asian saattamiselle hallinto-oikeuden käsittelyyn säädettäisiin jonkinlainen lähtökohtainen aika. Tältäkin osin sääntelyn ongelma on kuitenkin se, että laissa esitetty aikaraja vaikuttaa enemmän ehdottomalta kuin mitä hallituksen esityksen perusteluissa todetaan. Kun kysymys on tuomioistuimen käsittelyyn saatettavasta asiasta, sääntelyn tarkkuuteen ja täsmällisyyteen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Ehdotetussa epämääräiseksi jääväksi sääntelykokonaisuudessa korkein hallinto-oikeus ei myöskään pidä ehdotusta valituskiellon poistamisesta hyväksyttävänä. Hallintotuomioistuimia ei pidä kuormittaa asioilla, joissa niillä ei ole mitään todellista toimivaltaa.

Korkein hallinto-oikeus viittaa muutoin aikaisemmin antamaansa lausuntoon.

Lausunnon ovat valmistelleet oikeusneuvokset Eija Siitari ja Joni Heliskoski. Lausuntoa ovat kommentoineet korkeimman hallinto-oikeuden kansliaistunnon jäsenet.

Oikeusneuvos

Irma Telivuo,
presidentin sijaisena

Kansliapäällikkö

Emil Waris